

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

Katowice, dnia 6 czerwca 2011 r.

**Pan
Adam GACEK
Dyrektor
Instytutu Techniki
i Aparatury Medycznej ITAM
w Zabrze**

LKA-4101-03-05/2011/P/11/159

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 roku o *Najwyższej Izbie Kontroli*¹, zwanej dalej „ustawą o NIK”, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach przeprowadziła kontrolę w Instytucie Techniki i Aparatury Medycznej ITAM w Zabrze (zwanym dalej „Instytutem” lub „ITAM”) w zakresie gospodarowania majątkiem w latach 2009-2010, a w zakresie dostosowania statutu i regulaminu organizacyjnego do postanowień ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o *instytutach badawczych*² – do 31 marca 2011 r.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, podpisanym w dniu 12 maja 2011 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Panu Dyrektorowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność Instytutu w zakresie spraw objętych kontrolą.

Powyższą ocenę uzasadniają następujące oceny cząstkowe i ustalenia kontroli:

1. NIK ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, prowadzenie przez Instytut działalności innej niż podstawowa.

W okresie objętym kontrolą, poza działalnością podstawową³, Instytut prowadził działalność gospodarczą, polegającą na produkcji, sprzedaży, instalacji i serwisie wyrobów

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701, ze zm.

² Dz. U. Nr 96, poz. 618.

³ Tj. działalnością, o której mowa w art. 2 ust. 1-2 obowiązującej do 30 września 2010 r. ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o *jednostkach badawczo-rozwojowych* (Dz. U. z 2008 r. Nr 159, poz. 993 ze zm.), zwanej dalej „ustawą o jbr”, oraz w art. 2 ust. 1-3 obowiązującej od 1 października 2010 r. ustawy o *instytutach badawczych*.

medycznych, świadczeniu usług projektowania technicznego i technologicznego, a także wynajmowaniu pomieszczeń w należących do niego budynkach. Działalność tę prowadzono zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. *o swobodzie działalności gospodarczej*⁴. Przychody z tej działalności wyniosły 3 222,9 tys. zł w 2009 r. i 3 817,2 tys. zł w 2010 r., co stanowiło odpowiednio 25,9 % i 31,4 % ogółu przychodów Instytutu w tych latach⁵. Działalność ta była wydzielona (wyodrębniona) pod względem finansowym i rachunkowym z działalności podstawowej, zgodnie z art. 2 ust. 5 ustawy *o jbr* oraz art. 2 ust. 4 ustawy *o instytutach badawczych*.

Przychody ITAM z wynajmu pomieszczeń wynosiły 164,6 tys. zł w 2009 r. i 611,7 tys. zł w 2010 r., tj. odpowiednio 1,3 % i 5,0 % ogółu przychodów Instytutu w tych latach. NIK zwraca uwagę, że prowadzenia tej formy działalności gospodarczej nie przewidywał statut ITAM, co było wymagane zgodnie z art. 2 ust. 4 obowiązującej do 30 września 2010 r. ustawy *o jbr*. Jako przyczynę prowadzenia działalności nieokreślonej w statucie Dyrektor ITAM wskazał stanowisko Ministerstwa Gospodarki, w którym zalecono nieujmowanie gospodarowania majątkiem, jako formy działalności gospodarczej, w statutach jednostek badawczo-rozwojowych.

W ocenie NIK, podejmowana przez Instytut działalność gospodarcza nie ograniczała możliwości prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej. Dochody z prowadzonej działalności gospodarczej przeznaczano - wg wyjaśnień Dyrektora ITAM - na cele określone w statucie Instytutu, co stanowiło, stosownie do art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. *o podatku dochodowym od osób prawnych*⁶, podstawę zwolnienia ich z tego podatku. Należny i zapłacony podatek wyniósł 25,3 tys. zł w 2009 r. i 17,9 tys. zł w 2010 r.

Instytut wywiązywał się również w terminie z zobowiązań z tytułu podatku od nieruchomości zajętych na działalność gospodarczą, polegającą na wynajmowaniu pomieszczeń w należących do niego budynkach, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. *o podatkach i opłatach lokalnych* (art. 2 i art. 3 ust. 1 w związku z art. 7 ust. 2 pkt 5)⁷. W deklaracjach tego podatku za lata 2009 i 2010 wykazano jednak - w wyniku błędu osób obliczających wynajmowaną powierzchnię - iż powierzchnia ta wynosiła odpowiednio 871,5 m² i 3 044,5 m², podczas gdy faktycznie wynajmowano o 6,7 m² więcej. Różnica między podatkiem należnym za oba te lata a zapłaconym wyniosła 279 zł.

⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, ze zm.

⁵ Łączne przychody Instytutu wyniosły 12 447,5 tys. zł w 2009 r. i 12 153,5 tys. zł w 2010 r.

⁶ Dz. U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, ze zm.

⁷ Dz. U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613, ze zm.

Statut i regulamin organizacyjny Instytutu dostosowano do postanowień ustawy o instytutach badawczych w terminie 6 miesięcy od dnia jej wejścia w życie, zgodnie z postanowieniami art. 54 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki*⁸.

2. NIK ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, sytuację ekonomiczno-finansową Instytutu.

Instytut osiągał zysk finansowy netto. W 2009 r. wyniósł on 341,4 tys. zł, a w 2010 r. – 268,5 tys. zł. Stracie ze sprzedaży (455,8 tys. zł w 2009 r. i 982,8 tys. zł w 2010 r.) towarzyszył zysk z pozostałej działalności operacyjnej (odpowiednio: 703,9 tys. zł i 1 316,4 tys. zł) oraz zysk (118,6 tys. zł w 2009 r.) i strata (47,1 tys. zł w 2010 r.) z działalności finansowej.

Instytut na bieżąco i terminowo regulował swoje zobowiązania. Na koniec poszczególnych lat objętych kontrolą nie wykazano zobowiązań wymagalnych, a łączne koszty z tytułu nieterminowych płatności (odsetki) wyniosły 55,2 zł. Instytut zapłacił także karę w wysokości 9,8 tys. zł za niedotrzymanie terminu realizacji jednego z projektów celowych.

Przeterminowane należności (zaległości) Instytutu wynosiły 75,9 tys. zł na koniec 2009 r. i 37,4 tys. zł rok później, co stanowiło odpowiednio 12,8 % i 4,2 % wszystkich należności Instytutu. Wszystkie zaległości spłacono z opóźnieniem wynoszącym od 4 do 105 dni, a Instytut nie naliczył należnych od nich odsetek w łącznej wysokości 1 497 zł (w trzech przypadkach przekraczały one kwotę 100 zł). Jako przyczynę nienaliczania odsetek Z-ca Dyrektora ITAM podała przede wszystkim chęć zapobieżenia dochodzeniu należności na drodze sądowej i poniesieniu kosztów takich postępowań.

3. NIK ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, przestrzeganie procedur rozporządzania mieniem, w szczególności składnikami mienia trwałego.

Ostatnią inwentaryzację nieruchomości zaliczonych do środków trwałych oraz innych środków trwałych, znajdujących się na terenie strzeżonym, przeprowadzono (metodą spisu z natury) w listopadzie 2008 r., zgodnie z wymogami art. 26 ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁹, który stanowi, że aktywa te należy inwentaryzować nie rzadziej niż raz na 4 lata. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie amortyzacji

⁸ Dz. U. Nr 96, poz. 620, ze zm.

⁹ Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, ze zm.

i umarzania środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych (na podstawie badania 4 składników majątkowych o łącznej wartości początkowej 5,8 mln zł).

Według stanu na koniec 2010 r., Instytut był stroną 33 umów najmu pomieszczeń (o łącznej powierzchni użytkowej 3 044,5 m²) w należących do niego budynkach, w tym 29 umów zawartych w okresie obowiązywania ustawy o *jbr* (do 30 września 2010 r.). Umowy te zawarto w trybie bezprzetargowym, podczas gdy art. 13a ust. 2 ustawy o *jbr* zobowiązywał do udostępniania tego mienia innym podmiotom w drodze publicznego przetargu, na zasadach określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r. w sprawie zasad organizowania przetargu na sprzedaż środków trwałych przez przedsiębiorstwa państwowe oraz warunków odstąpienia od przetargu¹⁰. Wyjaśniając przyczyny tej praktyki, Dyrektor ITAM podał, że dysponował operatem szacunkowym określającym wartość czynszu najmu oraz wskazał przepis § 28 pkt 1 ww. rozporządzenia, zgodnie z którym można udostępnić bez przetargu mienie po cenie rynkowej, gdy jest oczywiste, że w drodze przetargu nie otrzyma się ceny wyższej. Z ustaleń kontroli nie wynikało jednak, że ITAM podejmował działania zmierzające do oceny możliwości uzyskania ceny wyższej w przetargu (np. poprzez podanie do publicznej wiadomości informacji o możliwości najmu należących do niego pomieszczeń).

Ponadto, zawierając 20 z powyższych umów jednoosobowo, Dyrektor Instytutu naruszył regulacje dotyczące zasad reprezentacji jednostek badawczo-rozwojowych, obowiązujące do 30 września 2010 r. Art. 76 ustawy o *jbr* stanowił, że w sprawach nieuregulowanych tą ustawą należy stosować przepisy dotyczące działalności przedsiębiorstw państwowych. W art. 50 ust. 2 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych¹¹ podano natomiast, że jeżeli czynności prawne obejmują rozporządzanie prawem, którego wartość przekracza 5 tys. zł, lub czynności te mogą spowodować powstanie zobowiązania o wartości powyżej 5 tys. zł, do skuteczności oświadczenia woli wymagane jest współdziałanie co najmniej dwóch osób. Wyjaśniając przyczyny jednoosobowego rozporządzania prawem o wartości powyżej 5 tys. zł, Dyrektor podał, że jego zdaniem czynność ta mieściła się w ramach zarządzania mieniem, o którym mowa w art. 21 ust. 1 pkt 3 i 5 ustawy o *jbr*, co - zdaniem NIK - nie usprawiedliwia stwierdzonej nieprawidłowości.

W wyniku badania trzech umów najmu, w tym dwóch zawartych w okresie objętym kontrolą, ustalono, że stosowane przez Instytut stawki czynszu były wyższe od minimalnych stawek wywoławczych czynszu najmu lokali użytkowych, stanowiących własność lub

¹⁰ Dz. U. Nr 97, poz. 443, ze zm.

¹¹ Dz. U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981, ze zm.

znajdujących się w posiadaniu Miasta Zabrze, oddawanych w najem w drodze przetargu, a określonych przez Prezydenta tego Miasta. Stawki najmu w dwóch umowach zawartych w latach 2009-2010 ustalono ponadto zgodnie z ich aktualną wartością rynkową, określoną w aktualnym operacie szacunkowym, sporządzonym przez rzeczoznawcę majątkowego. W badanych umowach prawidłowo zabezpieczono interes Instytutu (m.in. poprzez prawo do naliczania odsetek za nieterminowe płatności i zajęcia wynajmowanych pomieszczeń w przypadku braku płatności).

W latach 2009-2010 Instytut sprzedał, na podstawie wewnętrznej wyceny, składniki rzeczowego majątku trwałego za łączną kwotę 6,2 tys. zł (3 oscyloskopy za łączną kwotę 0,6 tys. zł, komorę klimatyczną za 4,1 tys. zł, telefon i samochód „Lublin” za 1,5 tys. zł). Wartość księgowa tego mienia wynosiła 0 zł (środki całkowicie zamortyzowano), co uprawniało do ich sprzedaży w trybie bezprzetargowym, zgodnie z § 28 pkt 2 ww. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r. W okresie objętym kontrolą nie użyczano ani nie udostępniano nieodpłatnie innym podmiotom składników rzeczowego majątku trwałego. Nie obciążano także nieruchomości z tytułu zabezpieczenia spłaty zobowiązań Instytutu.

Instytut posiadał dokumentację określającą stan prawny i techniczny należących do niego nieruchomości oraz książki obiektów budowlanych. Przeprowadzano także okresowe kontrole stanu technicznego tych obiektów, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 1-2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane*¹². Stwierdzone uchybienia dotyczyły niepełnego zakresu kontroli niektórych obiektów budowlanych, które zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy należy przeprowadzić co najmniej raz na 5 lat. Pomiędzy październikiem 2005 r. a marcem 2011 r. nie zbadano instalacji odgromowych i uziemienia w pięciu budynkach ITAM (odpowiedzialny za te zadania Kierownik Działu Administracji i Infrastruktury oświadczył, że brakujące kontrole przeprowadzono w kwietniu 2011 r., a ich dokumentacja będzie dostępna w maju 2011 r.). Instytut nie posiadał także wymaganej dokumentacji badania w ww. okresie instalacji elektrycznej w budynku B-2 (ww. Kierownik wyjaśnił, iż kontrolę tę przeprowadzono, ale zagubiono dowody tej czynności).

4. W ocenie NIK udostępnianie majątku Instytutu innym podmiotom nie miało negatywnego wpływu na jego działalność badawczo-rozwojową.

Badanie wykorzystania budynków Instytutu o łącznej powierzchni użytkowej 7 251,3 m² wykazało, że na koniec 2010 r. ITAM wykorzystywał 53,9 % tej powierzchni

¹² Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, ze zm.

(3 909,3 m²), innym podmiotom wynajmowano 42,0 % (3 044,5 m²), a 4,1 % (297,5 m²) pozostawało niezagospodarowane. Wzrost powierzchni udostępnionej innym podmiotom (na koniec 2009 r. wynajmowano im 871,5 m²) wynikał z zakupu przez Instytut, w grudniu 2009 r., budynku B-7, w którym większość pomieszczeń była wynajmowana przez dotychczasowego właściciela (Dyrektor ITAM wyjaśnił, iż zamierza stopniowo rozwiązywać obowiązujące umowy i wykorzystywać nowy budynek na potrzeby Instytutu).

Instytut odnawiał zasoby aparatury naukowo-badawczej w ograniczonym stopniu. W latach 2009-2010 zakupiono aparaturę o wartości 499,1 tys. zł (w tym komorę klimatyczną o wartości 410,6 tys. zł) i wytworzono aparaturę o wartości 592,8 tys. zł. Posiadana aparatura, w ocenie Dyrektora Instytutu, zapewniała prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej w 80 % - 85 %. Aparatury naukowo-badawczej Instytutu nie udostępniano innym podmiotom. Zakupu komory klimatycznej dokonano z zastosowaniem przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych*¹³ (zakup pozostałej aparatury nie wymagał stosowania tej ustawy). Umowę na dostawę tej komory zawarł jednoosobowo Dyrektor Instytutu, naruszając w ten sposób zasady zaciągania zobowiązań przez jednostki badawczo-rozwojowe, o których mowa w pkt. 3 niniejszego wystąpienia.

W okresie objętym kontrolą Instytut zgłosił do ochrony w Urzędzie Patentowym 10 wynalazków, a przyznano mu 1 patent (zgłoszony w 2004 r.). Przychody Instytutu z tytułu udzielonych licencji i praw do korzystania z wynalazków w latach 2009-2010 wyniosły 52 tys. zł.

5. NIK ocenia pozytywnie wykonanie rocznych planów rzeczowo-finansowych oraz rzetelność sprawozdawczości w tym zakresie.

Podstawą gospodarki Instytutu były plany rzeczowo-finansowe, ustalane przez dyrektora i zaopiniowane przez radę naukową, zgodnie z art. 13 ust. 5 ustawy *o jbr*. Osiągnięte w 2009 r. przychody stanowiły 114,0 % przychodów planowanych, a poniesione koszty – 112,0 % kosztów zaplanowanych. Z kolei, w 2010 r. plan przychodów wykonano w 97,6 %, a kosztów - w 98,3 %. W planach tych ujęto zadania związane z zarządzaniem mieniem, w tym przychody ze sprzedaży i dzierżawy majątku oraz koszty zakupu i modernizacji nowego budynku.

Sprawozdania o działalności badawczej i rozwojowej (B+R) za lata 2009-2010 przekazywano do GUS terminowo, a zamieszczone w nich dane były zgodne z danymi ewidencji finansowo-księgowej.

¹³ Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759, ze zm.

Sprawozdania finansowe za lata 2009-2010 sporządzano w terminie określonym w art. 52 ust. 1 ustawy o *rachunkowości*, a następnie, po pozytywnym zaopiniowaniu przez Radę Naukową ITAM, przesyłano Ministrowi Gospodarki, który zatwierdzał je na podstawie art. 13 ust. 6 ustawy o *jbr* (do zakończenia kontroli Instytut nie otrzymał informacji o zatwierdzeniu sprawozdania za 2010 r.). Nie stwierdzono niezgodności tych sprawozdań z ewidencją finansowo-księgową Instytutu.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o ***korektę deklaracji podatku od nieruchomości za lata 2009-2010 oraz uregulowanie zaległej części tego podatku.***

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o *NIK*, oczekuje przedstawienia przez Pana Dyrektora, w terminie 15 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosku lub przyczyn niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o *NIK*, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Panu prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosku, zawartego w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o *NIK*, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.